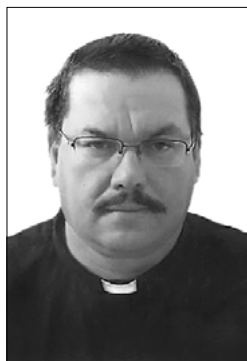

Podávání svatého přijímání dětem slovenských řeckokatolíků

Jakub Polívka

S účinností od 1. září 2017 vydal prešovský řeckokatolícký metropolita partikulární zákon, kterým obnovuje po staletí opuštěnou liturgickou praxi podávání svatého přijímání malým dětem. Zákon byl vyhlášen formou pastýřských listů archieparchy a eparchiálních biskupů.¹ Vzhledem k migraci osob má tento partikulární zákon mnohdy dopad i na latinské bohoslužby, pokud se jich účastní věřící byzantského obřadu z řeckokatolícké metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku, případně i z jiných církví *sui iuris*, kde je tato praxe zavedena.

1. Historie

V polovině 18. století byla praxe podávání svatého přijímání malým dětem dosvědčena v Mukačevské eparchii. Prokazuje ji záznam latinského biskupa z Jágru Františka Barkóczyho, kterého při pastorační návštěvě v roce 1748 tato praxe nesmírně pohoršila.² Z Mukačevské eparchie se 21. září 1818 bulou papeže Pia VII. *Relata*

¹ Srov. pastýřský list prešovského arcibiskupa a metropolity Jána Babjaka <<https://perma.cc/BU39-27YF>>, pastýřský list košického eparchiálního biskupa Milana Chautura <<https://perma.cc/VYK9-A7JU>>, a pastýřský list bratislavského eparchiálního biskupa Petra Rusnáka <<https://perma.cc/Z7FZ-FR2L>> (8. 3. 2018). Tiskový mluvčí Prešovské archieparchie autorovi telefonicky potvrdil, že jiné vyhlášení se neuskutečnilo.

² VASIE, Cyril, *La comunione eucaristica dei bambini prima dell'uso della ragione*, Differenze nella prassi sacramentale fra Chiese d'Oriente e d'Occidente, Motivi di divisione oppure un'occasione di approfondimento e di crescita ecclesiale?, in: WEIß, Andreas, ZAPP, Hartmut, KORTA, Stefan (eds.), *Ius canonicum in Oriente et Occidente*, Festschrift für Carl Gerold Fürst zum 70. Geburtstag, Frankfurt am Main, 2003, s. 759–760.

semper vydělila Prešovská eparchie,³ která byla bulou papeže Benedikta XVI. *Spirituali emolumento* ze dne 30. ledna 2008 povýšena na metropoli.⁴ Spolu s Košickou eparchií (dříve exarchátem) a nově zřízenou Bratislavskou eparchií vytvořily vlastní teritorium řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku. Do této církve *sui iuris* patří ještě extrateritoriální eparchie sv. Cyrila a Metoděje v Torontu v Kanadě, která však není sufragánem Prešovské archieparchie, ale je jurisdikčně podřízena přímo Kongregaci pro východní církev.

Praxe podávání svatého přijímání dětem byla v prvním tisíciletí církve běžná jak na východě, tak na západě, a je dosvědčena v mnohých textech, včetně západních.⁵ Nejmarkantněji ze západních teologů se vyjadřuje Hugo od Svatého Viktora: „Novorozencům se má táž svátost vysluhovat pod způsobou krve prstem kněze, protože to jsou děti schopné celkem přirozeně sát.“⁶ Takto přijímali Eucharistii malé děti nejen v rámci iniciačních svátostí, ale i při dalších mších svatých v raném věku. Tuto praxi projednával na svém zasedání i Tridentský koncil, který ji neodsoudil.⁷

V 17. a 18. století se na různých synodách východních církví, zejména na Zamošské synodě roku 1720, o přijímání malých dětí jednalo a praxe pomalu začínala ustupovat i kvůli nejednotnému postoji Apoštolského stolce vůči různým východním církvím a obřadům.⁸ Ještě 26. července 1755 vydává papež Benedikt XIV. encykliku *Allatae sunt*, kde tuto praxi popisuje, ale zároveň uvádí, že mnohé církve ji opouští kvůli těžkostem, které přináší. Tato encyklika je pouze popisná a žádné nové normy v této věci nepřináší, pouze odkazuje na závěry partikulárních synod.⁹ Už od počátku 18. století převažují i vzhledem k trendu

³ *Relata semper*, Bula Pia VII. o zriadení Prešovskej eparchie, dostupná na <<https://perma.cc/J459-PUW4>> (8. 3. 2018).

⁴ AAS 100 (2008), s. 58–59.

⁵ O této problematice podrobně pojednává VASILE, Cyril, *La comunione eucaristica dei bambini prima dell'uso della ragione*, s. 761–765.

⁶ *De caeremoniis, sacramentis, officiis et observationibus ecclesiasticis* 1, 20, in: MIGNE, Jacques Paul (ed.), *Patrologiae cursus completus*, Series latina (PL) 177, sloupec 392.

⁷ *Dokumenty Tridentského koncilu*, přeložil Antonín Ignác Hrdina, Praha, 2015, s. 153 (21. zasedání, *Učení o přijímání pod obojí způsobou a přijímání malých dětí*, hlava 4).

⁸ VASILE, Cyril, *La comunione eucaristica dei bambini prima dell'uso della ragione*, s. 770.

⁹ Tamtéž, s. 771–772.

latinizace východních církví zakazující právní normy¹⁰ (např. Lvovské synody z roku 1891).¹¹

Pro různé rozpory a nejednotný výklad nelze spolehlivě určit, kdy tato praxe na území dnešní řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku zanikla. Vzhledem k absenci zmínek o ní lze usuzovat, že nejspíše se od této praxe upustilo již v Mukačevské eparchii, tedy ještě před oddělením Prešovské eparchie roku 1818. V Mukačevské eparchii se praxe podávání svatého přijímání malým dětem udržela tak dlouho také proto, že ani Zamoščská ani Lvovská synoda neměly nad územím této eparchie pravomoc.¹²

Od roku 1929, kdy se objevují první snahy o kodifikaci práva východních katolických církví, vzniká i touha po návratu k východní tradici. Proto pro byzantský obřad navrhl Cyril Korolevskij toto: „Dětem, které pro slabost věku ještě nemají poznání této svátosti, proti všemu a ve shodě se starobyrou praxí církve na východě, která se dodnes zachovala, se může tam, kde tento zvyk žije, vysluhovat, ale jen pod způsobou vína a při vyloučení jakéhokoliv nebezpečí neuctivosti.“ Klauzule „tam, kde tento zvyk žije“ neměla znamenat omezení partikulárního práva.¹³ Právo východních katolických církví (nikoliv latinizované) však vzniká až na základě závěrů Druhého vatikánského koncilu.

2. Současnost

Ve své konečné podobě odkazuje Kodex kánonů východních církví (CCEO) na partikulární předpisy jednotlivých církví *sui iuris*: „Svátostné uvedení do tajemství spásy se naplňuje přijetím Božské Eucharistie, a proto se Božská Eucharistie má věřícímu v Krista udělit co nejdříve po křtu a myropomazání, podle norem partikulárního práva vlastní církve *sui iuris*“ (kán. 697). Co se týče účasti dětí na Božské Eucharistii po křtu a myropomazání, mají se zachovávat předpisy liturgických knih vlastní církve *sui iuris* při zachování patřičné opatrnosti (kán. 710).

Ustanovení Kodexu kánonů východních církví dnes dovolují, a podle výkladu Cyrila Vasil'a, sekretáře Kongregace pro východní církve, i nabádají k tomu,

¹⁰ Tamtéž, s. 773.

¹¹ CHAUTUR, Milan, *Eucharistia malým deťom – tretia katechéza*, dostupná na <<https://perma.cc/FAJ2-Q3XS>> (8. 3. 2018).

¹² Tamtéž.

¹³ VASIL', Cyril, *La comunione eucaristica dei bambini prima dell'uso della ragione*, s. 776–777.

aby se tato starobylá východní praxe vrátila.¹⁴ A to nikoliv z důvodu pouhého návratu k tradici, ale pro konečný cíl, tedy pro spásu duší. Smysl tohoto návratu byl slovenským řeckokatolickým věřícím vysvětlen v katechezích, které vydání partikulárního zákona předcházely.

3. Situace v řeckokatolické metropolitní církvi *sui iuris* na Slovensku

Již několik let před vydáním výše zmíněného partikulárního zákona se podávala Nejsvětější Svátost dětem jednorázově při křtu a myropomazání. Tak byly všechny svátosti křesťanské iniciace uděleny společně, jak odpovídá východní tradici. Poté se čekalo na dosažení jejich rozumové schopnosti tak, jak je to dnes v latinské církvi. Ke změně došlo 1. září 2017, kdy nabyl účinnosti partikulární zákon o návratu k této posvátné východní praxi.¹⁵ Obnovení této praxe schválila Kongregace pro nauku víry svým reskriptem ze dne 28. února 2017, s tím, že z doktrinárního hlediska obnovení této praxe nic nebrání.¹⁶

Důležitou otázkou je, dokdy má malé dítě přijímat Božskou Eucharistii bez svaté zpovědi. Na tuto otázku partikulární zákon odpovídá: dokud nezačne navštěvovat třetí třídu základní školy. Pak má dítě přistoupit k první svaté zpovědi. Rodiče mají dítěti vysvětlit, že nyní již může ke stolu Páně přicházet samo a je – v závislosti od své rozumové vyspělosti – odpovědné za vlastní hříchy. Upřesňující ustanovení této normy říká, že pokud je dítě intelektuálně vyspělejší a mohlo by ke svaté zpovědi přistoupit dříve, rodiče to mají konzultovat s knězem.

Co se materie týče, norma hovoří jasně: malé dítě, zejména kojenci a nemluvnata, mají přijímat nejprve jen krev Páně a až později i tělo Páně. Má se používat víno přirozeně sladké a všichni (kněz, jáhen a rodiče) se mají postarat, aby nedošlo k vyplivnutí Božské Eucharistie. Vyplivnutí Eucharistie malými dětmi se nepovažuje za zneuctění.

Norma pamatuje i na eucharistický půst. Stanoví, že řádný eucharistický půst zavazuje dítě od 7. roku věku. Do té doby má pod vedením rodičů postupně vrstát

¹⁴ Tamtéž, s. 784.

¹⁵ V této části článku autor vychází zejména ze znění jednotlivých pastýřských listů slovenských řeckokatolických eparchiálních biskupů, jimiž byly partikulární zákony vyhlášeny. Normativní části těchto listů jsou uveřejněny v tomto čísle Revue církevního práva v rubrice *Dokumenty*.

¹⁶ CHAUTUR, Milan, *Eucharistia malým deťom – tretia katechéza*.

do eucharistického postu postupným omezováním příjmu jídla, jak jsou malé děti při bohoslužbách zvyklé.

Ve všech aspektech této normy se zdůrazňuje rodičovská odpovědnost a rodičovské vedení malého dítěte, aby došlo k pochopení toho, co od dětství přijímá. Velikou váhu přikládá norma i komunikaci rodičů s knězem. Tak rozsáhlá a navíc právně zakotvená spolupráce rodičů s knězem nemá v současnosti v latinské církvi obdobu.

Je stanoveno: jako jsou rodiče ve všem odpovědní za své děti před světskými úřady, tak i před Bohem a vlastním svědomím se budou muset zodpovídat, když o svatém přijímání nebudou často a vhodným způsobem hovořit se svými přijímajícími dětmi. Oni jsou prvními, kteří odpovídají za růst nejen tělesný, ale i za růst ve víře a v odpovědném přístupu v otázkách svědomí.

3.1 Obecná závaznost

Partikulární zákon zavazuje všechny katolíky byzantského obřadu patřící do řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku.¹⁷ Text vyhlášení stanoví: „v celé církvi *sui iuris*“. Předpis se tedy vztahuje i na diasporu. Jiné katolíky byzantského obřadu norma nezavazuje. Jelikož jde o osobní zákon, platí i mimo území řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku. Její členy zavazuje, i když se dočasně nacházejí např. v České republice (kán. 1491 § 3, 1° CCEO).

Závaznost pro osoby, jichž se tato norma týká, je podtržena i instrukcí pro aplikaci bohoslužebných předpisů Kodexu kánonů východních církví, kterou vydala Kongregace pro východní církve dne 6. ledna 1996 a která ve svém čl. 51 stanoví: „Udelenie eucharistie deťom neofytom nie je ohraničené na samu chvíľu slávenia iniciácie. Eucharistia je chlebom života a deti sa ním majú živiť stále, totiž od krstu aj naďalej, aby mohli duchovne rásť. Spôsob ich účasti na eucharistii bude zodpovedať ich schopnosti: najprv bude odlišná od účasti dospelých, nevyhnutne bude menej vedomá a menej rozumová, ale postupne sa skrze milosť a pedagogiu sviatosti rozvinie, aby rástla ,až do stavu dokonalosti a úplnej zrelosti v Kristovi“ (Ef 4, 13).“¹⁸

¹⁷ Ve vyhlášení v pastýřském listu archieparchy Jána Babjaka se uvádí „v celej Gréckokatolíckej metropolitnej cirkvi *sui iuris* na Slovensku“.

¹⁸ Citovaná část instrukce je ve slovenském překladu dostupná na <<https://perma.cc/6NS6-YUFB>> (8. 3. 2018).

3.2 Závaznost v České republice

Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice je samostatnou církevní jednotkou nepodléhající žádné církvi *sui iuris*. Je přímo podřízen Apoštolskému stolci.¹⁹ V současné době nejenže exarchát partikulární zákon nepřevzal, ale stále je v něm závazná vlastní norma z roku 2007, která zmíněnou liturgickou praxi výslovně zakazuje. Jenže zavazuje pouze příslušníky exarchátu.

Vzhledem k současné situaci v České republice, kde žijí katolíci byzantského obřadu z mnoha církví *sui iuris*, by mnohé vyřešila změna příslušnosti k církvi *sui iuris*, která je však s výjimkou taxativně stanovených případů (např. uzavření sňatku) možná pouze se souhlasem Apoštolského stolce (kán. 32 § 1 CCEO).

3.2.1 Závaznost pro turisty a návštěvníky České republiky

Pokud do České republiky přijede bez úmyslu se zde usadit (např. na návštěvu) člen církve *sui iuris*, která má partikulárním zákonem stanovenou možnost podávání svatého přijímání malým dětem,²⁰ může jej pro své děti vyžadovat od kněží jak řeckokatolických, tak latinských, protože není vázán partikulárním právem apoštolského exarchátu (kán. 1491 § 3, 1° CCEO).

3.2.2 Závaznost pro osoby s domicilem nebo kvazidomicilem

Získáním domicilu nebo kvazidomicilu získává věřící i svého ordináře, avšak nikoliv příslušnost k jeho církvi *sui iuris*. Člen církve *sui iuris*, která umožňuje svaté přijímání malých dětí, je touto normou vázán i na území České republiky, jak stanoví kán. 710 CCEO i výše zmíněná instrukce Kongregace pro východní církve. Tento věřící má i na území České republiky právo žádat od všech katolických kněží svaté přijímání pro své malé dítě. Zakazující norma apoštolského exarchátu, pokud nezpochybníme její platnost, zavazuje pouze členy exarchátu, a nikoho jiného, i když se nachází na jeho území.

¹⁹ DVOŘÁČEK, Jiří, *Apoštolský exarchát v České republice a jeho právní postavení*, in: *Revue církevního práva* č. 63–1/2016, Praha, s. 80.

²⁰ Nejde jen o řeckokatolickou metropolitní církev *sui iuris* na Slovensku – obdobný zákon platí ve většině východních církví.

3.3 Závaznost pro přijímání na latinských bohoslužbách

Norma řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku o podávání svatého přijímání malým dětem obsahuje i ustanovení pro řeckokatolíky účastníci se latinských bohoslužeb i pro latinské věřící účastníci se byzantských bohoslužeb:

1. Člen církve *sui iuris* musí být dotčen nemožností účasti na bohoslužbách v řeckokatolickém chrámu.
2. Řeckokatolíčtí věřící se mají ohlásit předem v sakristii celebrantovi a domluvit se s ním.
3. Latinský celebrant nemá právo upřít svaté přijímání malému dítěti ze slovenské řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris*.
4. Latinští katolíci účastníci se byzantských bohoslužeb se řídí právem své církve *sui iuris* (latinské).
5. Latinští katolíci nemají právo žádat vysluhování Eucharistie malým dětem, protože jejich církev *sui iuris* to neumožňuje.
6. Řeckokatolický kněz, vědom si odlišnosti, musí vhodným způsobem vysvětlit latinským věřícím, že musí se svatým přijímáním vyčkat do věku stanoveného latinskou církví.

Bratislavský eparcha se k této problematice vyjádřil podrobněji a ve své instrukci k partikulárnímu zákonu uvedl, že latinští katolíci nemají právo žádat pro své malé děti svaté přijímání ani v tom případě, že svůj duchovní život uskutečňují pravidelně v řeckokatolickém chrámu a farnosti. Závazná je příslušnost k církvi *sui iuris* a nikoliv každodenní praxe. Jediným východiskem pro tyto věřící je podle bratislavského eparchy změna církevní příslušnosti. Pro rodiny pravidelně navštěvující východní obřady je toto řešení zákonné, rozumné a přijatelné. Totéž platí pro Kongregaci pro východní církve, která se ve své rozhodovací praxi týkající se církevní příslušnosti drží toho, že přestup z latinské církve do východní možný je, ale z východní do latinské nikoliv. Tímto přístupem chce kongregace zamezit vylidňování východních církví ve prospěch církve latinské.²¹

²¹ DVOŘÁČEK, Jiří, *Východní kanonické právo, Úvod do studia*, Praha, 2014, s. 78.

4. Závěr

Partikulární zákon řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku nelze nechat v České republice bez povšimnutí s odůvodněním, že se nás netýká, nebo že neodpovídá latinské tradici. Jistě se již dnes stává a bude se stávat častěji, že na latinské bohoslužby budou přicházet věřící jiných obřadů, protože přijíždí do České republiky jako turisté, nebo za svými příbuznými, kteří se zde usadili. Také pro tyto lidi je potřeba vyvíjet pastorační péči, pro kterou je ovšem třeba mít jasně stanovený právní rámec.

Ján Babjak, prešovský arcieparcha, nadto jako jeden z důvodů pro přijetí partikulárního zákona uvádí: „Dnes, v čase veľkého sekularizmu a pôžitkárstva, keď nás prekvapujú stále nové experimenty v živote človeka a navádzajú nás k nemorálnemu životu a k hriechu, je veľmi dôležité, aby deti mali čím skôr osobnú skúsenosť so sviatostným Ježišom Kristom, aby sa Ježiš ubytoval v ich dušiach skôr než hriech.“²²

Resumé

Článek představuje nový partikulární zákon řeckokatolické metropolitní církve *sui iuris* na Slovensku o podávání svatého přijímání malým dětem. Věnuje se historickému vývoji této praxe od jejích počátků až po její zánik a postupné obnovování v souvislosti se snahami o kodifikaci práva východních katolických církví v první polovině 20. století. Zabývá se normou a její závazností jak na území dané východní církve *sui iuris*, tak i v České republice.

Summary

Distribution of the Holy Communion to Children of Slovak Greek Catholics

The article presents a new particular law of the Greek-Catholic Metropolitan Church *sui iuris* in Slovakia concerning the distribution of the Holy Communion to young children. The article deals with the historical development of this practice from its beginnings to its termination and gradual renewal in connection with efforts to codify the laws of Eastern Catholic Churches in the first half of the 20th century. It deals with the law and its obligatory character both in the territory of the mentioned Eastern Church *sui iuris* and in the Czech Republic.

²² Srov. pastýřský list arcibiskupa a metropolitů Jána Babjaka.

Zusammenfassung

Verteilung der heiligen Kommunion an Kinder der Mitglieder der Slowakischen Griechisch-katholischen Kirche

Artikel stellt ein neues Partikulargesetz der Griechisch-katholischen Metropolitankirche *sui iuris* in der Slowakei betreffend die Verteilung der heiligen Kommunion an kleine Kinder dar. Es wird sowohl die historische Entwicklung dieser Praxis seit deren Ursprung bis zum Untergang als auch ihre allmähliche Wiedereinführung in Bezug auf die Kodifikationsbemühungen, was das Recht der östlichen katholischen Kirchen angeht, in der ersten Hälfte des 20. Jahrhundert besprochen. Es wird die Norm an sich und ihre Verbindlichkeit sowohl auf dem Gebiet der betroffenen östlichen Kirche *sui iuris*, als auch auf dem Gebiet der Tschechischen Republik behandelt.

Riassunto

La distribuzione della Comunione ai bambini dei greco-cattolici slovacchi

L'articolo presenta una nuova legge particolare della Chiesa metropolitana greco-cattolica *sui iuris* in Slovacchia sulla distribuzione della Comunione agli infanti. Si dedica allo sviluppo storico della pratica dall'inizio fino alla sua estinzione e al suo rinnovamento che coincide con gli sforzi di codificare il diritto delle Chiese cattoliche orientali nella prima metà del '900. Si occupa della norma e della sua obbligatorietà sia sul territorio della Chiesa orientale *sui iuris*, sia sul territorio della Repubblica Ceca.

Klíčová slova: východní katolícké cirkve, Kodex kánonů východních církví, partikulární zákon, řeckokatolícká církev, Slovensko, Apoštolský exarchát, Česká republika, svaté přijímání, děti

Keywords: Eastern Catholic churches, Code of Canons of the Eastern Churches, particular law, Greek Catholic Church, Slovakia, Apostolic Exarchate, Czech Republic, Holy Communion, children

Autor

ICLic. Mgr. Jakub Polívka se narodil v roce 1973 v Plzni. Absolvoval Katolickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu práva, kanonického práva a správy Katolické univerzity Jana Pavla II. v polském Lublinu. Působí jako farář v Horní Rovni v Diecézi královéhradecké.

ICLic. Mgr. Jakub Polívka was born in 1973 in Pilsen. He graduated from the School of Catholic Theology of Charles University in Prague and the School of Law, Canon Law and Administration of the John Paul II Catholic University in Lublin (Poland). He is a parish priest in Horní Roveň in the Diocese of Hradec Králové.

ICLic. Mgr. Jakub Polívka, geboren in 1973 in Pilsen, absolvierte Katholisch-theologische Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die Fakultät für Recht, kanonisches Recht und Verwaltung der Katholischen Johannes Paul II. Universität in Lublin (Polen). Er ist als Pfarrer in Horní Roveň in der Diözese Königgrätz tätig.

ICLic. Mgr. Jakub Polívka è nato nel 1973 a Plzeň. Si è laureato alla Facoltà di Teologia cattolica della Università Carolina di Praga e alla Facoltà di giurisprudenza, di diritto canonico e amministrazione della Università Cattolica Giovanni Paolo II di Lublino polacco. E' parroco a Horní Roveň nella Diocesi di Hradec Kralové.

ICLic. Mgr. Jakub Polívka

Horní Roveň 74

533 71 Dolní Roveň

e-mail: polivka.mgr@seznam.cz